

Упражнение № 1

Запознаване с основните характеристики на 0.35 μm CMOS технология на AMS (AustriaMicroSystems)

Задача 1. Разгледайте BSIM3v3 *typical mean condition* моделите (*tm*-моделите) на nMOS и pMOS транзисторите от 0.35 μm CMOS технология на AMS. Анализирайте структурата и посочете основните блокове в описанието на моделите. Посочете основните им параметри.

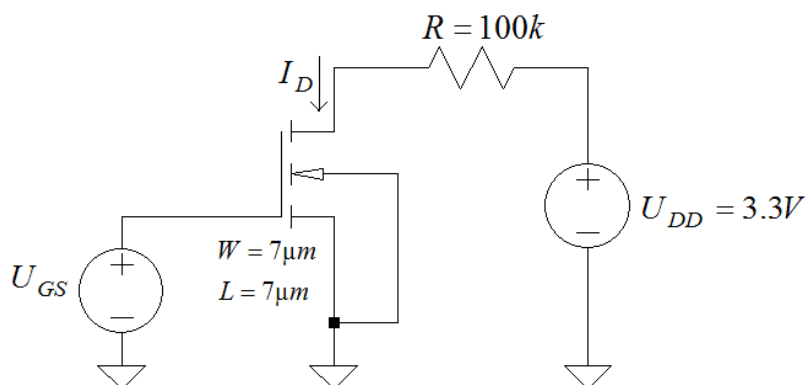
Задача 2. С помощта на *tm*-моделите симулирайте зависимостта на дрейновия ток I_D на nMOS и pMOS транзистори с $W/L=10$ от напрежението между гейта и сорса U_{GS} при $U_{DS} = 3.3V$. Представете резултатите в логаритмичен мащаб по оста I_D . Посочете областите на слаба инверсия (*weak inversion*) и силна инверсия (*strong inversion*). Определете диапазона на изменение на токовете в двете области.

Задача 3. Изследвайте изходните характеристики на nMOS и pMOS транзистори с $W/L=10$ в режим на слаба инверсия. Дефинирайте областите на работа на транзисторите и посочете границата между тях. Как се променя дрейновият ток на насищане при еднакви стъпални изменения на гейтовото напрежение?

Задача 4. Определете чрез симулация граничната честота f_T на nMOS и pMOS транзисторите от изследваната технология. Изследвайте зависимостта на f_T от L и U_{eff} .

Задача 5. За представената схема с товарен резистор (фиг. 1-22) симулирайте зависимостта на дрейновия ток I_D на nMOS транзистора от напрежението между гейта и сорса U_{GS} и начертайте зависимостите: $I_D = f(U_{GS})$; $\sqrt{I_D} = f(U_{GS})$; $\ln(I_D) = f(U_{GS})$; $U_{DS} = f(U_{GS})$ и $g_m = f(U_{GS})$. От получените графики определете ориентировъчната стойност на праговото напрежение. Посочете областите на слаба инверсия (*weak inversion*) и силна инверсия (*strong inversion*). В областта на силна инверсия посочете линейната (*linear*) област и областта на насищане (*saturation*). Анализирайте получените резултати.

Повторете изследванията за pMOS транзистор.

Фиг. 1-22.

Схема с товарен резистор.

Упражнение № 2

Симулиране на основните характеристики на CMOS транзистори от 0.35 μ m CMOS технология на AMS

Задача 1. Предложете схема и симулирайте предавателните (проходните) характеристики на nMOS и pMOS транзистори с отношение $W/L=10$ при $U_{DS} = 0.75V, 1.5V, 2.25V$ и $3V$. За целта използвайте *tm*-модела. Анализирайте получените графики и определете ориентировъчно праговете напрежения и областите на работа на транзисторите.

Задача 2. Като използвате *tm*-модела, симулирайте и анализирайте предавателните характеристики на транзисторите от Задача 1 за температурния диапазон между $-40^{\circ}C$ и $+120^{\circ}C$ при $U_{DS} = 3.3V$. Определете ориентировъчната стойност на температурния коефициент на праговото напрежение на транзисторите.

Задача 3. Предложете схема и симулирайте изходните характеристики на nMOS и pMOS транзистори, работещи в силна инверсия при отношение $W/L=10$. За целта използвайте *tm*-модела. Анализирайте получените графики и определете ориентировъчно областите на работа на транзисторите.

Задача 4. Симулирайте изходните характеристики на nMOS и pMOS транзистори, работещи в силна инверсия при отношение $W/L=10$ за четирите *worst case* случая (*wo*, *wz*, *wp* и *ws*). Сравнете получените графики с резултатите, получени при изпълнението на Задача 3.

Задача 5. Изследвайте зависимостта на диференциалното изходно съпротивление на nMOS и pMOS транзисторите от:

- напрежението U_{DS} при параметър U_{GS} ;
- напрежението U_{DS} при параметър L .

Какви трябва да бъдат стойностите на U_{DS} , U_{GS} и L , за да получим голямо изходно съпротивление?

Задача 6. Предложете схема за изследване и симулирайте честотната зависимост на диференциалното изходно съпротивление на nMOS и pMOS транзистори с отношение $W/L=10$ при $U_{GS} = 1V$ и $U_{DS} = 1.65V$. Обяснете получения резултат.

Задача 7. Предложете схема за изследване и симулирайте честотната зависимост на диференциалното входно съпротивление на nMOS и pMOS транзистори с отношение $W/L=10$ при $U_{GS} = 1V$ и $U_{DS} = 1.65V$. Обяснете получените резултати.

Упражнение № 3

Определяне на основните параметри за ръчни изчисления на CMOS транзистори от 0.35μm CMOS технология на AMS

Задача 1. Определете праговото напрежение U_{TNO} (U_{TP0}) и фактора на стръмността K_n (K_p) на CMOS транзисторите от 0.35μm CMOS технологичен процес на AMS чрез симулации с *tm*-модела.

Задача 2. С помощта на *worst case* моделите изследвайте отклонението на параметрите U_{TNO} (U_{TP0}) и K_n (K_p) от типичните им стойности.

Задача 3. Чрез симулация с *tm*-модела изследвайте зависимостта на праговото напрежение U_{TNO} (U_{TP0}) от напрежението между подложката и сорса U_{SB} (U_{BS}). С помощта на получените резултати определете стойността на параметъра на ефекта на подложката γ_n (γ_p).

Задача 4. Определете стойността на коефициента на модулация на дължината на канала λ_n (λ_p) на MOS транзисторите при $L = 2\mu m$, $|U_{eff}| = 0.2V$ и $|U_{DS}| = 1.65V$.

Задача 5. Изследвайте зависимостта на коефициента на модулация на дължината на канала λ_n (λ_p) на MOS транзисторите от:

- напрежението между дрейна и сорса U_{DS} ;
- дължината на канала L ;
- стойността на напрежението между гейта и сорса U_{GS} .

Задача 6. Обобщете получените резултати и попълнете табл. 1-1. Сравнете стойностите от табл. 1-1 със съдържанието на табл. 4-1 (стр.78).

Табл. 1-1

Параметри на CMOS транзистори, реализирани по 0.35μm технология на AMS.

	nMOS	pMOS
U_{TNO} (U_{TP0})	V	V
K_n (K_p)	.....μA/V ²	.....μA/V ²
λ_n (λ_p) ($L = 2\mu m, U_{eff} = 0.2V, U_{DS} = 1.65V$)	.....V ⁻¹	.....V ⁻¹
γ_n (γ_p)	.....V ^{1/2}	.....V ^{1/2}

Упражнение № 4

Изследване и сравнение на параметрите и характеристиките на CMOS токови огледала

Задача 1. Дефинирайте основните параметри и характеристики на токовите огледала. Предложете начини за определянето им чрез симулация.

Задача 2. Опишете последователността при оразмеряване и сравнете параметрите и характеристиките на простото токово огледало, каскодното токово огледало и каскодното токово огледало с понижена стойност на минималното изходно напрежение.

Задача 3. Като използвате *tm*-моделите на 0.35 μm CMOS технология на AMS, оразмерете и изследвайте чрез симулация схемите на:

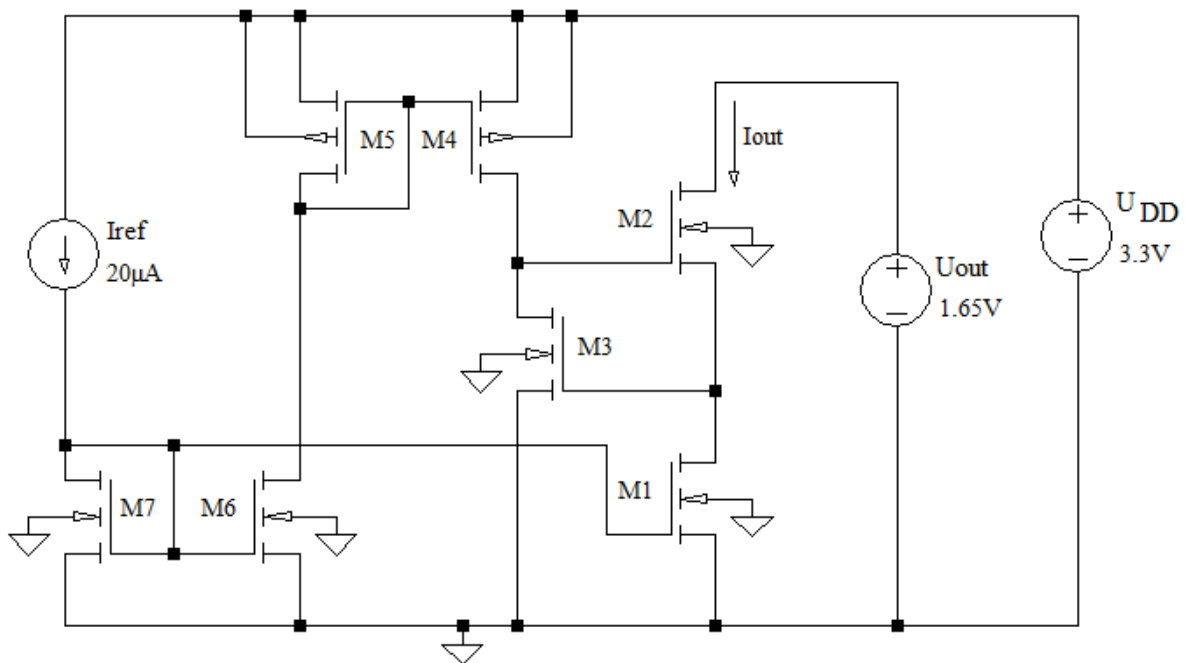
- просто токово огледало с nMOS транзистори (фиг. 2-1);
- просто токово огледало с pMOS транзистори;
- токово огледало на Уилсън ([1], фиг. 2-20);
- модифицирано токово огледало на Уилсън ([1], фиг. 2-21);
- токово огледало с регулируем каскод (фиг. 2-12)

при отношения на токовете 1:3 и стойности на I_{ref} от 10 μA до 100 μA .

Задача 4. Изследвайте схемите от Задача 3 с помощта на *worst case* моделите на 0.35 μm CMOS технология на AMS.

Задача 5. Обобщете получените резултати в таблици, сравнете и анализирайте характеристиките на изследваните огледала.

Задача 6. Предложете и изследвайте схеми за сумиране и изваждане на токове, реализирани на базата на токови огледала.

Фиг. 2-12. Токово огледало с регулируем каскод.

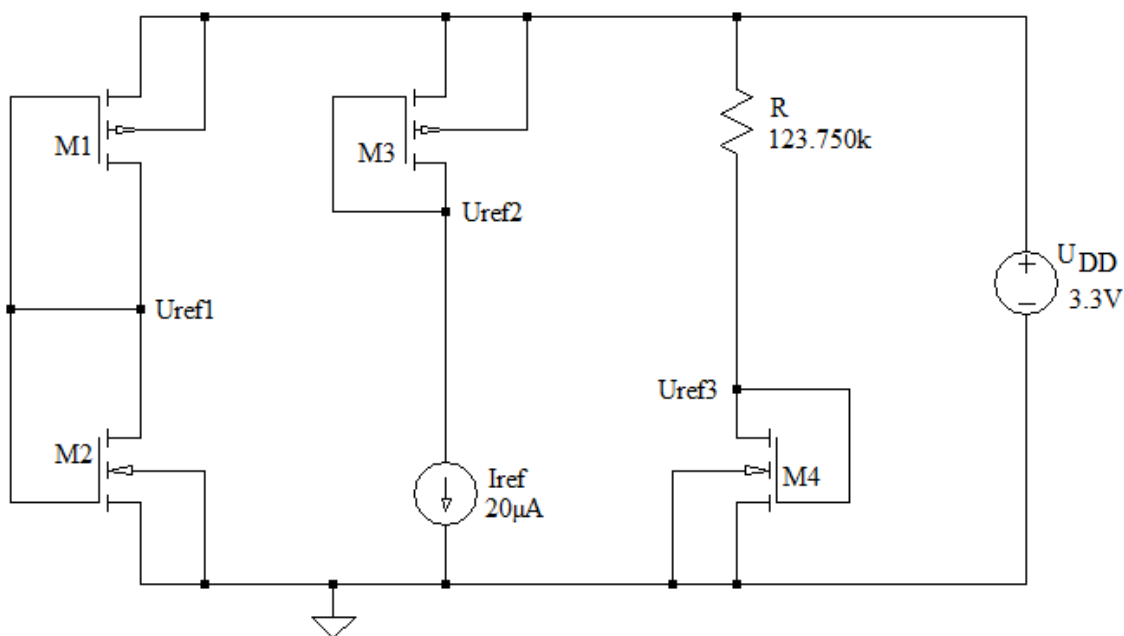

Упражнение № 6

Оразмеряване и симулиране на задаващи източници на напрежение с CMOS транзистори

Задача 1. Дефинирайте основните изисквания към веригите за установяване на стабилно напрежение. Предложете схеми за симулирането им.

Задача 2. Оразмерете задаващите източници на напрежение с CMOS транзистори (фиг. 2-22) за следните стойности на опорните напрежения: $U_{ref1} = U_{DD}/2 = 1.65V$; $U_{ref2} = 2U_{DD}/3 = 2.2V$; $U_{ref3} = U_{DD}/4 = 0.825V$. С помощта на симулации с *tm*-модела определете чувствителността $S_{U_{DD}}^{U_{ref}}$ и температурните коефициенти TCU_{ref} на изходните напрежения. Изследвайте източниците и за четирите *worst case* модела. Обобщете резултатите и ги нанесете в таблица.

Фиг. 2-22. Задаващи източници на напрежение с CMOS транзистори.

УПЪТВАНЕ:
$$S_{U_{DD}}^{U_{ref}} = \frac{\Delta U_{ref}}{U_{ref}} \bigg/ \frac{\Delta U_{DD}}{U_{DD}} = \frac{\Delta U_{ref}}{\Delta U_{DD}} \bigg/ \frac{U_{ref}}{U_{DD}}.$$

Задача 3. Оразмерете CMOS band-gap източника на стабилно напрежение от фиг. 2-19 при отношение на площите на транзисторите $Q2$ и $Q1$ равно на 4. Чрез последователни симулации минимизирайте зависимостта на изходното напрежение от температурата. Изследвайте зависимостта на изходното напрежение от стойността на захранващото напрежение и *worst case* параметрите на транзисторите.

Задача 4. Модифицирайте и изследвайте CMOS band-gap схемата за случай на използване на касковно токово огледало във веригата на обратната връзка. Сравнете и обяснете получените резултати за двата варианта.

Упражнение № 7

Изследване и сравнение на основните параметри и характеристики на CMOS диференциални усилватели

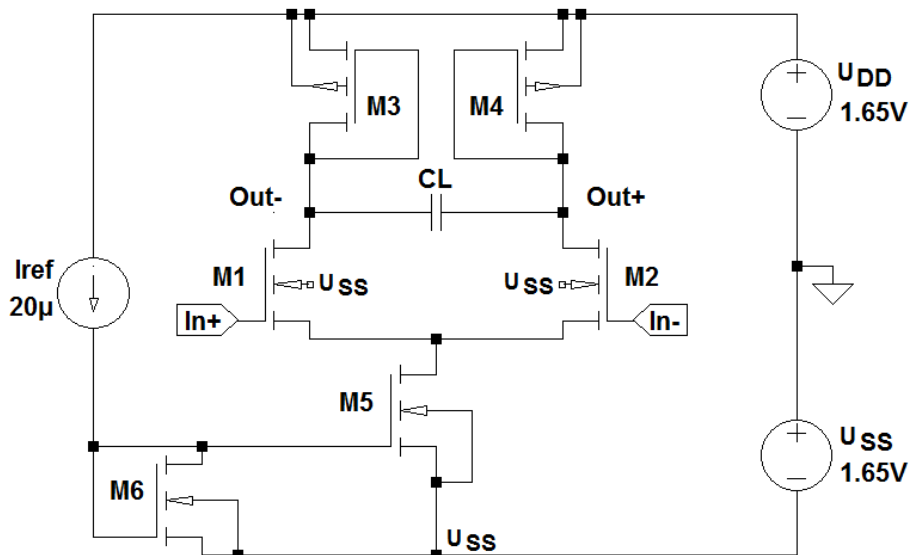
Задача 1. Начертайте еквивалентната схема на MOS транзистор за малки сигнали при ниски честоти и дефинирайте основните ѝ параметри.

Задача 2. Изследвайте и сравнете предавателните характеристики на диференциална двойка с nMOS транзистори (фиг. 3-1):

- за отношения на размерите на входните транзистори $W/L=1$ и $W/L=10$ при $I_{ref}=20\mu A$;
- за стойности на $I_{ref}=20\mu A, 50\mu A, 80\mu A$ при $W/L=10$.

Задача 3. Анализирайте, изследвайте и сравнете амплитудно-честотните характеристики на CMOS диференциалните усилватели:

- със симетричен изход и динамичен товар (фиг. 3-4);
- със симетричен изход и нискоомен товар (фиг. 3-7);

Фиг. 3-7.
CMOS диференциален усилвател със симетричен изход и нискоомен товар.

- с несиметричен изход и токово огледало ([1], фиг. 6-8)

при ток на задаващия източник $I_{ref}=40\mu A$ и $C_L=10pF$.

Задача 4. Разгледайте схемата на CMOS диференциален усилвател с управление през подложката ([1], фиг. 10-2) и я сравнете с класическата схема на ДУ с несиметричен изход и токово огледало ([1], фиг. 6-8).

Задача 5. Анализирайте и изследвайте зависимостта на амплитудно-честотната характеристика на CMOS диференциалния усилвател с несиметричен изход и токово огледало от:

- тока I_{ref} ;
- отношението на размерите на входните транзистори W/L ;
- товарния капацитет C_L и
- стойността на входния синфазен сигнал.

Задача 6. Обобщете получените резултати в таблици.

Упражнение № 8

Проектиране и симулиране на CMOS операционни усилватели на проводимост

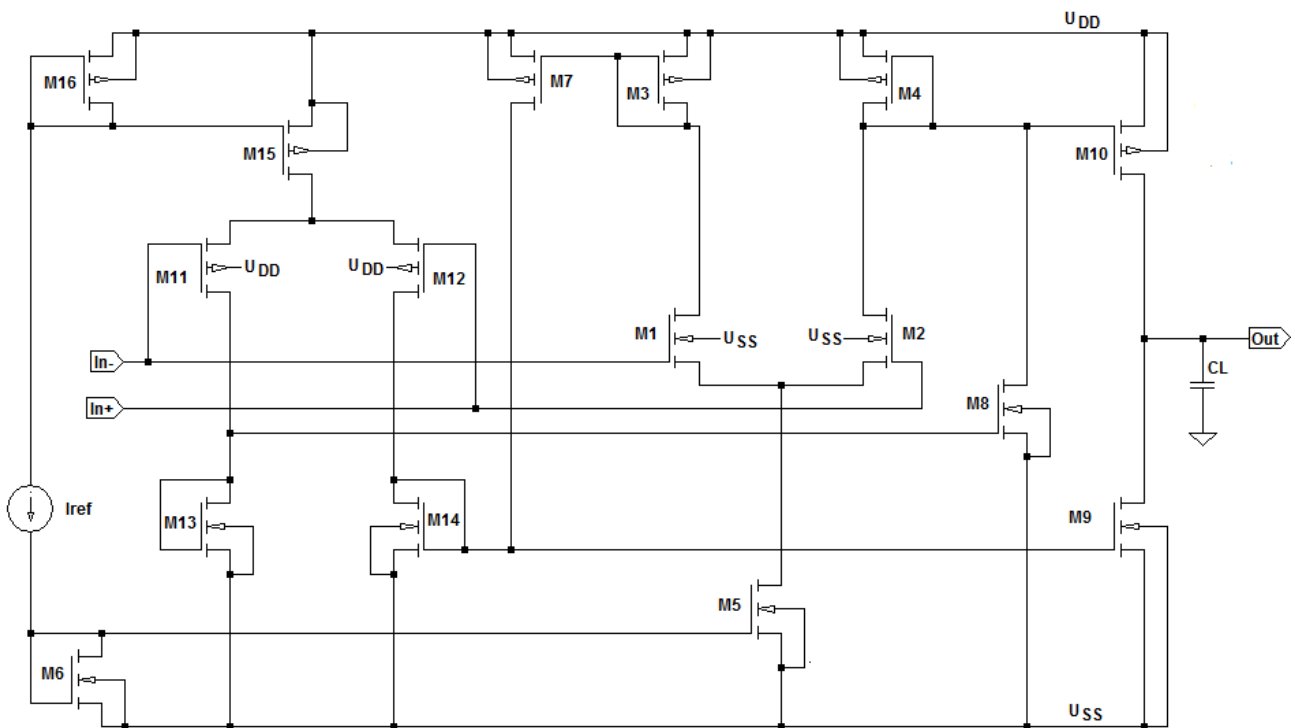
Задача 1. Посочете основните параметри и характеристики на операционните усилватели на проводимост (ОТА) и начертайте тестсхеми за определянето им чрез симулиране.

Задача 2. Оразмерете базовата схема на ОТА от фиг. 3-8 за честота на единично усилване $f_u = 1\text{MHz}$ при $C_L = 20\text{pF}$.

- Определете чрез симулиране остатъчното входно напрежение U_{io} , коефициента на усилване за диференциален сигнал A_{ud} , запаса по фаза PM и скоростта на изменение на изходния сигнал SR ;
- Изследвайте влиянието на синфазното напрежение U_{cm} върху АЧХ;
- Изследвайте зависимостта на параметрите A_{ud} , PM и SR от стойността на I_{ref} и капацитета C_L .

Задача 3. Оразмерете схемата на ОТА с повишен размах на входния сигнал от фиг. 3-13 за честота на единично усилване $f_u = 5\text{MHz}$ при $C_L = 10\text{pF}$.

- Определете чрез симулиране остатъчното входно напрежение U_{io} , коефициента на усилване за диференциален сигнал A_{ud} , запаса по фаза PM и скоростта на изменение на изходния сигнал SR .
- Изследвайте влиянието на синфазното напрежение U_{cm} върху АЧХ на схемата. Сравнете резултата с получения за предишната схема.

Фиг. 3-13. ОТА с повишен размах на входния сигнал.

Упражнение № 9

Проектиране и симулиране на CMOS операционен усилвател

Задача 1. Посочете основните параметри и характеристики на операционните усилватели и начините за определянето им чрез симулиране.

Задача 2. Оразмерете схемата на двустъпалния операционен усилвател от фиг. 3-14 за честота на единично усилване $f_u = 5\text{MHz}$ и $r_{out} \leq 500\Omega$ и определете чрез симулиране:

- остатъчното входно напрежение U_{io} ;
- допустимия диапазон на изменение на синфазния сигнал $U_{cmmin} - U_{cmmax}$;
- коефициента на усилване за диференциални сигнали A_{ud} и честотата на единично усилване f_u при липса на товар;
- запаса по фаза PM и запаса по напрежение GM при липса на товар;
- изходното съпротивление r_{out} ;
- коефициента на потискане на синфазните сигнали $CMRR$;
- коефициента на потискане на пулсациите на захранващото напрежение $PSSR$.

Задача 3. Изследвайте схемата от Задача 2 при дължина на каналите на транзисторите $L = 0.7\mu\text{m}$, като се запазят отношенията W/L . Сравнете резултатите с получените в Задача 2 и обяснете разликите.

Задача 4. За схемата от Задача 2 изследвайте:

- амплитудно-честотната и фазовата характеристики при различни *worst case* модели на транзисторите;
- АЧХ за три стойности на синфазния сигнал – $U_{cm} < U_{cmmin}$, $U_{cmmin} < U_{cm} < U_{cmmax}$ и $U_{cm} = U_{cmmax}$;
- зависимостта на параметрите A_{ud} , f_u , PM , GM и r_{out} от стойността на I_{ref} , отношението W/L на входните транзистори, капацитета C_c , резистора R_z и товарния капацитет C_L .

Нанесете резултатите в табл. 3-2.

Табл. 3-2

	A_{ud}	f_u	PM	GM	r_{out}
I_{ref}					
$W_1/L_1 (W_2/L_2)$					
C_c					
R_z					
C_L					

Упражнение № 10

Оразмеряване и симулиране на операционен усилвател на ток и компаратор

Задача 1. Посочете основните параметри на операционните усилватели на ток и начертайте тестови схеми за определянето им чрез симулация.

Задача 2. Чрез симулиране на операционния усилвател на ток (фиг. 3-18) при стойности на отношенията W/L от *Пример 3-5*, определете:

- входното съпротивление $r_{in}, k\Omega$;
- изходното съпротивление $r_{out}, k\Omega$;
- проходния импеданс $A_R, k\Omega$ и честотната лента f_{-3dB}, kHz ;
- скоростта на нарастване на изходния сигнал $SR^+, V/\mu S$.

Товарният капацитет е $C_L = 10 pF$, а задаващият ток I_{ref} е равен на $10\mu A$ и $50\mu A$.

Нанесете резултатите в табл. 3-4 и ги сравнете с резултатите от изчисленията в примера.

Табл. 3-4

		$r_{in}, k\Omega$	$r_{out}, k\Omega$	$A_R, k\Omega$	f_{-3dB}, kHz	$SR^+, V/\mu S$ ($i = 10\mu A$)
$I_{ref} = 10\mu A$	изчислено	2.08	312.5	1562	50	5
	симулирано					
$I_{ref} = 50\mu A$	изчислено	0.93	62.5	312.5	250	5
	симулирано					

Задача 3. Посочете основните параметри на компараторите на напрежение и начертайте тестови схеми за определянето им чрез симулация.

Задача 4. Оразмерете схемата на компаратора от фиг. 3-21 при $SR^+ = SR^- = 10V/\mu S$ и товарен капацитет $C_L = 100 pF$.

Задача 5. Симулирайте компаратора и:

- снемете времедиаграмите в характерните му точки и обяснете функционирането му;

- определете скоростта на нарастване и спадане на изходния сигнал SR^+ и SR^- при товарен капацитет $C_L = 50 pF$ и $C_L = 100 pF$.

- определете времената за закъснение при включване и изключване t_{on} и t_{off} при товарен капацитет $C_L = 50 pF$ и $C_L = 100 pF$.

Сравнете резултатите от симулациите с теоретичните и оценете разликите.

Задача 6. Симулирайте предавателната характеристика на компаратора при различни стойности на опорното напрежение U_{ref} . Обяснете получените графични резултати.

ОСНОВНИ ФОРМУЛИ И ЗАВИСИМОСТИ, ИЗПОЛЗВАНИ ПРИ ОРАЗМЕРЯВАНЕ НА СХЕМИТЕ В РЪКОВОДСТВОТО

Основни параметри на MOS транзисторите

μ_n - подвижност на електроните; μ_p - подвижност на дупките

C_{OX} - специфичен капацитет на окиса под гейта;

W - широчина на канала; L - дължина на канала;

$K_n = \mu_n C_{OX}$ - фактор на стръмността за nMOS транзистор;

$K_p = \mu_p C_{OX}$ - фактор на стръмността за pMOS транзистор;

U_{TN} (U_{TP}) - прагово напрежение на nMOS (pMOS) транзистор;

U_{TN0} (U_{TP0}) - прагово напрежение на nMOS (pMOS) транзистор при свързани нахъсо сорс и подложка ($U_{SB} = 0$).

Стойност на праговото напрежение при различни стойности на U_{SB} :

$$U_{TN} = U_{TN0} + \gamma_n \left(\sqrt{U_{SB} + |2\phi_F|} - \sqrt{|2\phi_F|} \right)$$

γ_n - параметър на ефекта на подложката, $\gamma_n \approx (0.4 \div 0.8)V^{1/2}$,

ϕ_F - потенциал на Ферми, $|2\phi_F| \approx 0.6V$.

ПОСТОЯННОТОКОВИ ЗАВИСИМОСТИ В СИЛНА ИНВЕРСИЯ

Работа на nMOS транзистор в силна инверсия, в линейната област

Условия:

$$\left\{ \begin{array}{l} U_{eff} = U_{GS} - U_{TN} \geq 0.1V \\ U_{DS} < U_{eff} = U_{GS} - U_{TN} = U_{DSAT} \end{array} \right.$$

Уравнение за дрейновия ток:

$$I_D = K_n \frac{W}{L} \left(U_{GS} - U_{TN} - \frac{U_{DS}}{2} \right) U_{DS}$$

Работа на nMOS транзистор в силна инверсия, в областта на насищане

Условия:

$$\left\{ \begin{array}{l} U_{eff} = U_{GS} - U_{TN} \geq 0.1V \\ U_{DS} \geq U_{eff} = U_{GS} - U_{TN} = U_{DSAT} \end{array} \right.$$

Уравнение за дрейновия ток:

$$I_{DSAT} = \frac{K_n W}{2 L} (U_{GS} - U_{TN})^2$$

$$I_D = I_{DSAT} [1 + \lambda(U_{DS} - U_{DSAT})]$$

Забележка: Представените уравнения са в сила и за pMOS транзистори при условие, че напреженията се вземат по абсолютна стойност.

ПОСТОЯННОТОКОВИ ЗАВИСИМОСТИ В СЛАБА ИНВЕРСИЯ, В ОБЛАСТТА НА НАСИЩАНЕ

Условия:

$$\begin{cases} U_{eff} = U_{GS} - U_{TN} < 0.1V \\ U_{DS} \geq 4\phi_T \approx 100mV \end{cases}$$

Уравнение за дрейновия ток:

$$I_D \cong I_{D0} \frac{W}{L} \exp\left(\frac{U_{GS} - U_{TN}}{n\phi_T}\right), \quad \text{където } n = 1 + \frac{C_{j0}}{C_{OX}} \approx 1.5,$$

I_{D0} - зависи от технологията и има стойност няколко десетки nA,

C_{j0} - специфичен капацитет между подложката и сорса

ПРОМЕНЛИВОТОКОВИ ПАРАМЕТРИ В СИЛНА ИНВЕРСИЯ, В ОБЛАСТТА НА НАСИЩАНЕ

Стръмност:

$$g_m = K_n \frac{W}{L} U_{eff} = \sqrt{2K_n \frac{W}{L} I_D} = \frac{2I_D}{U_{eff}}$$

Изходна проводимост:

$$g_{ds} = \frac{1}{r_{ds}} = \lambda I_{DSAT} \approx \lambda I_D$$

Стръмност спрямо подложката:

$$g_{mb} = \frac{\gamma g_m}{2\sqrt{U_{SB} + |2\phi_F|}} \approx 0.2 g_m$$

Приблизителни стойности на основните параметри за ръчни изчисления на транзисторите от 0.35μm CMOS технология на AustriaMicroSystems. Параметрите се използват при ръчните пресмятания на аналоговите CMOS схеми в това ръководство. Стойностите им са получени от *tm*-модела по методите, описани в т. 1.7, и са закръглени с цел опростяване на изчисленията.

Табл. 4-1

	nMOS	pMOS
$U_{TN0} (U_{TP0})$	0.45 V	-0.6 V
$K_n (K_p)$	100 μA/V ²	40 μA/V ²
$\lambda_n (\lambda_p)$ ($L = 2\mu m, U_{eff} = 0.2V, U_{DS} = 1.65V$)	0.014 V ⁻¹	0.018 V ⁻¹
$\gamma_n (\gamma_p)$	0.55 V ^{1/2}	0.33 V ^{1/2}